

เทศน์เช้า วันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๔๘

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากคต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตอนเวลาออกปฏิบัติ เห็นไหม เวลาออกแสวงหานี้ แม้แต่วันพระเล็กพระใหญ่ มันเป็นเหตุ
จงใจให้ปฏิบัติมากนะ ขนาดอยู่ในป่าเนถ้าวันพระนี่จะไม่นอนเลย เนตัสซิกตลอด แล้วนี่มัน
เหตุการณ์ เห็นไหม คุณเหตุการณ์ เหตุการณ์นี้วันสำคัญมันจะเป็นแรงจงใจมากนะ แรงจงใจให้เรา
ได้มูมานะไง

ถ้าเรามูมานะ เราทำความเพียรของเรา เห็นไหม เราชวนไป ชวนทะเลาะกับกิเลสของเรา
กิเลสของเรานี้มันจะนอนจมนะ มันทำอะไรมันก็ผัดวันประกันพรุ่งไปปกติของมัน เวลาหลวงปู่
มัน เวลาพระท่านออกป่า เห็นไหม เวลาออกไป มาอะๆ ให้ทำของมาอะๆ เองนะ เพราะมันเป็น
แรงจงใจไง แรงจงใจของครูบาอาจารย์ แรงจงใจของผู้ที่ประสบความสำเร็จ มันจะจงใจให้เรา
ประพฤติปฏิบัติ

นี่เราประพฤติปฏิบัติ เราต้องชวน ชวนให้มีความแบบว่ากำลังใจ เห็นไหม เวลาเราเดิน
จงกรม ใครถ้าเคยทำความเพียรมามันจะรู้ เวลาอดนอนผ่อนอาหาร การอดอาหารนี้มันไม่หิวไม่
กระหาย มันเป็นไปไม่ได้หรอก แล้วเราทำเพื่ออะไรล่ะ เราทำเราเห็นคุณประโยชน์ที่มากกว่านะ
ถ้าเราไม่เห็นคุณประโยชน์ที่มากกว่า เราจะลงทุนลงแรงอย่างนี้ได้ยังไง?

ถ้าเราลงทุนลงแรงไปเพื่ออะไร ก็เพื่อที่จะเอาผลสำเร็จ ถ้าผลสำเร็จ เห็นไหม ความ
หงุดหงิดในใจมันก็ไม่มีนะ ความหงุดหงิดในใจ เอากิเลสอย่างหยาบๆ เลย กิเลสอย่างละเอียดนะ
ความอหิวาธนะ ความพลัดพราก ความคิดในหัวใจ สิ่งนี้มันซ่อนอยู่ในใจ แต่คนไม่พุดถึงมัน
เห็นไหม ว่าสิ่งนี้มันไม่มี

นี่มันมีอยู่ในใจ ถ้ามันมีอยู่ในใจนี้ เราจะต้องขุดขุยมัน มันต้องค้นคว้าเข้าไป ถ้าค้นคว้าเข้า
ไปนะ เราพยายามปฏิบัติของเราเข้าไป มันมีแรงจงใจอย่างนี้ไง อดอาหารทำไมมันจะไม่หิว? แล้ว

เวลาทางโลกเขา เขาต้องให้เด็กขาดอาหารก็ไม่ได้ การเป็นอยู่ต้องให้มีความอุดมสมบูรณ์ นั่นเป็นเรื่องของโลก เพราะเรื่องของโลกถ้าอุดมสมบูรณ์ คนเราจะสุขสบายแล้วมันจะลืมตัวเอง

แต่ถ้าเราประพฤติปฏิบัติเราอดอาหาร เราไม่ใช่ออดอาหารเพราะเราไม่มีจะกิน เราบิณฑบาตออกไป คนใส่บาตรมหาศาลเลย แต่เวลากินเข้าไปแล้ว เวลาค้นอาหารเข้าไปแล้ว เวลาปฏิบัติมันได้ผลไหม? ถ้ามันไม่ได้ผล เราจะใช้ชีวิตอย่างนี้ตลอดไปหรือ? ถ้าใช้ชีวิตอย่างนี้ตลอดไป เราจะเอาอะไรเป็นคติเตือนใจเรา?

เราถึงต้องอดนอนผ่อนอาหาร เวลามันหิว คุณสังเกตว่าอะไรมันหิวก่อน กระทบะอาหารมันหิวได้ไหม? ถ้าใส่หิวได้ไหม? ร่างกายหิวได้ไหม? มันเป็นไปไม่ได้หรอก ความต้องการ เห็นไหม แล้วเวลารุ่งขึ้นเราไปบิณฑบาตมาฉัน พอฉันอิ่มเข้าไปกำลังมันก็เกิดมาเต็มที่ สิ่งนี้มันเป็นไปโดยธรรมชาติ

โรคหิวเป็นโรคประจำตัวของเรา ถ้ามีโรคหิวโรคต่างๆ นี้ มันบิณฑบาตอยู่แล้ว เวลาเราเกิดมาเป็นมนุษย์ เราถึงมีกายกับใจ ร่างกายนี้มันต้องการอาหารตลอดไป เห็นไหม ยิ่งเด็กๆ ต้องการอาหารมากเพราะมันกำลังเจริญเติบโตของมัน ถ้ามันกำลังเจริญเติบโตของมัน เราก็ต้องดูแลเขาไป

แต่ขณะที่เราโตขึ้นมาแล้ว ร่างกายนี้เรากินอาหารเข้าไปเพื่อดำรงชีวิตเท่านั้นนะ เพื่อหล่อเลี้ยงชีวิตให้เป็นไป แต่ถ้าเราปรนเปรอกิเลส สิ่งนี้สิ่งที่มีเป็นธรรมชาติของมัน อาหารเลี้ยงชีวิต มันก็ต้องอาหาร ไปเลี้ยงกิเลสไป จะต้องเป็นอย่างนั้น ต้องเป็นอย่างนั้น

ถ้าต้องเป็นอย่างนั้น มันก็ไปบำรุงบอบ เห็นไหม ครูบาอาจารย์ท่านว่า “ไปบำรุงบอบ” คือความปรารถนาของกิเลส ตัณหาความทะยานอยากมันต้องการแสวงหาของมัน เรากินอาหารนะ แต่กิเลสมันกินสิ่งที่กินตัณหา กินความที่ทำให้เราทะยานอยาก เห็นไหม เรากินอาหารไปเลี้ยงร่างกาย แต่กิเลสมันหลอกเรา มันกินอารมณ์ความรู้สึกของเรา มันกินอีกชั้นหนึ่ง ฉะนั้น เราถึงอดอาหารเพื่อผ่อนอาหารไป มันอยาก.. ไม่กิน! มันจะต้องการ.. ไม่กิน! ง่วงนอน.. พยายามลุกเดิน

ถ้าการฝืนตนเองคือการฝืนกิเลส จำคำนี้ไว้ให้ดี การฝืนเรานี่เป็นการฝืนกิเลส เพราะกิเลสมันอยู่ในหัวใจของเรา เราอยากจะทำนาให้ได้ผล เราอยากประพฤติปฏิบัติให้ได้กำลังของเรา แต่เราไม่ยอมฝืนสิ่งใดเลย แล้วไม่ฝืนสิ่งใดนะ นี่โรคจิต โรคจิตคือเรื่องของความคิดนะ มันเครียด พอ

มันเครียดมันแสดงอาการของร่างกาย คุณติ ทางโลก เห็นไหม เวลาหมอเขาบอกเรื่องเครียด ความเครียดทำให้เกิดโรคอีกมหาศาลเลย

นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อกิเลสมันอยู่กับหัวใจของเรา มันเป็นโรคความรู้สึก ถ้าเป็นโรค ความรู้สึก เวลาอาหารหรือกินไป มันเป็นวัตถุ มันเป็นคำข้าวเข้าไปหล่อเลี้ยงร่างกาย แต่ตัวของมัน นะ มันได้ประโยชน์ของมันแล้วเพราะมันหลอกเรา มันหลอกเรานะ หลอกว่าสิ่งนี้เป็นความ จำเป็น สิ่งนี้เป็นเรื่องธรรมชาติ สิ่งนี้เป็นเรื่องปกติ คนเราก็ต้องมีอาหารไปเลี้ยงร่างกาย

เลี้ยง...เลี้ยงพอความเป็นไป เห็นไหม คุณติ ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โลกนะเขากินเพื่อ काम กินเพื่อเกียรติ กินเพื่อศักดิ์ศรี กินทุกอย่างเลย กิเลสมันกินอีกชั้นหนึ่ง เรา กินอาหารแต่กิเลสมันกินค้นหาความทะยานอยาก สมุทัยมันซ่อนมาในหัวใจของเรา

แต่นักบวช เราเป็นผู้เห็นภัย เห็นไหม ขณะที่เราออกประพฤติปฏิบัติ เวลาเราจะกินอาหาร ของเรา เรากินเพื่อดำรงชีวิต เรากินของมัน แล้วถ้ามันอยาก...ไม่กิน ครูบาอาจารย์อยู่ในป่านะ คน ที่อยู่ในป่า เวลามันทุกข์ เวลามันขาดแคลน มันต้องมีการแสวงหา เราอยู่ในที่อุดมสมบูรณ์ เราจะ อุ่นใจมาก เช่น เงินทองเราอุดมสมบูรณ์ เราไม่ขาดแคลนสิ่งใดเลย ถ้าวันไหนนะเงินเราน้อยลง แล้วขาดแคลน มันมีความจำเป็นไปหมดเลย เพราะอะไร เพราะมันเป็นความวิตกกังวลของ ความคิดใจ

อันนี้ก็เหมือนกัน ถ้าคนไม่อยู่ในป่าในเขา สิ่งนี้มันไม่มี สิ่งไม่มีมันก็ตามธรรมชาติของเขา นะ คนป่าคนเขาคอนคอยเขาจะมีอะไร เขาก็มีความดำรงชีวิตของเขา แล้วเราไปอยู่กับเขา สิ่งนี้มันก็ ขาดแคลนอยู่แล้ว เห็นไหม ยังไปอดอาหารอีก ยังไปผ่อนอาหารอีก นี่บีบคั้นมันเข้าไปเพื่อจะ ทำลายกิเลส

เวลาวันพระวัน โทณ เราก็เอาสิ่งนี้เป็นแรงจูงใจ ยิ่งถ้าวันสำคัญทางศาสนา มันจะมีแรงจูงใจ มาก เพราะเราจะไม่นอนกันเลย เรื่องประพฤติปฏิบัตินะ ไม่นอนหมายถึงว่าภาวนาตลอดรุ่ง ใจ ถ้า ภาวนาตลอดรุ่ง เรื่องนี้เป็นเรื่องธรรมดา การประพฤติปฏิบัติเวลาในวงกรรมฐานกัน เรื่องความ เพียรนะเป็นเรื่องธรรมดา เรื่องเล็กๆ เลยนะ แต่เรานี้เวลาจะภาวนากัน ทำไมมันทำกันไม่ได้เลย สิ่ง ที่ทำไม่ได้เพราะอะไร เพราะมันไปวิตกวิจารณ์ มันคิดไปก่อนใจ

เวลาองค์ของฌาน องค์ของสมาธิ วิชิต วิจาร ปีติ สุข เอกัคคตารมณ์ วิตกวิจารณ์ะ มัน วิตกวิจารณ์ะโดยธรรมชาติของมัน มันวิตกวิจารณ์ะด้วยความกลัว เห็นใหม่ แต่เราไปพุทโธ ยกขึ้นนี่วิตก ขึ้นมาให้มันพุทโธให้ได้ วิจาร พุทโธ พุทโธนี่วิตกวิจารณ์ะ

วิตกวิจารณ์ะนี่ไงที่ว่าอาหารใหม่ เราไม่ยอมให้มันกินอาหารของมันเดิมๆ ไม่ยอมให้ กิเลสมันปรุงแต่งของมันตลอดไป เห็นใหม่ เราถึงต้องวิตกวิจารณ์ะให้เป็นธรรมชาติของเรา ก่อน กำหนด พุทโธเข้าไปก่อน ความคิดมันจะแตกต่างกันไหน เราก็เอาคำ “พุทโธ” เข้าให้มันกิน เพราะใน ธรรมอันนี้เป็นคำบริกรรม เราให้มันกินสภาวะแบบนี้ แล้วฝืนมันไปๆ ฝืนจนกว่าเราจะฝืนได้นะ

ดูเขาฝึกสัตว์ คูสิ โควายที่เขาฝึกแล้วที่เขาไว้ไถนา ถ้าเขาฝึกแล้วราคาจะต่างกับโคที่ไม่ เคยฝึก เห็นใหม่ หัวใจคนที่ฝึกแล้ว ในโลกนี้ใจที่ฝึกแล้วประเสริฐที่สุด มนุษย์ที่ฝึกได้นี้ประเสริฐ ที่สุด มันจะประเสริฐขนาดนั้น ฉะนั้น การฝึกโคฝึกควาย เขาฝึกของเขา เขาทำของเขาได้ เขามี ความชำนาญของเขา

นี่ก็เหมือนกัน ครูบาอาจารย์ของเราฝึกใจกันมาก่อน แล้วเราจะมาฝึกใจของเรา เราต้องฝึก ได้ แม้แต่สัตว์ แม้แต่ช้าง แม้แต่ม้า เขายังฝึกมาใช้งานได้ หัวใจของเราไม่ได้ฝึกมันก็เป็นเรื่อง โลกๆ เรื่องโลกก็คือเป็นธรรมชาติของมัน ไม่ต้องฝึกมันก็เป็นอย่างนี้ โลกเขาเป็นอย่างนี้อยู่แล้ว นะ เกิดมาต้องมีการศึกษา ต้องมีนี่ มันเป็นอย่างนี้ตลอดไป

แต่ธรรมนี้ต้องฝึกกันเอาเองนะ ถ้าไม่มีศรัทธาความเชื่อ คูสิ ทางโลกเขาจะบอกเลยว่าคนที่ ไปวัดนี้คนที่มีปัญหา มันตรงกันข้าม คนที่ไปวัดนี้เป็นคนที่รู้จักตัวเอง คนที่ไปวัดไปวา เห็นใหม่ เพราะอะไร เพราะการสละอย่างนี้มันเป็นการเพิ่มสะสมไปในหัวใจ

เวลาวิญญาณาหาร เกิดเป็นเทวดา อินทร์ พรหม มีวิญญาณาหาร เวลาพรหมเป็นผัสสาหาร เทวดา...วิญญาณาหาร วิญญาณก็เกิดจากการกระทำนี้ แล้วถ้าเกิดไม่มีอาหารอย่างนี้ ไม่มีวิญญาณา หารคือไม่มีเจตนา ไม่มีการสะสมทรัพย์สมบัติเอาไว้ในจิต มันจะไปเกิดวิญญาณาหารได้อย่างไร มันเกิดไม่ได้มันก็เกิดไปบាយไง เกิดในนรกอเวจีนั่นไง เพราะอะไร เพราะมันมีแต่ความแห้งแล้ง ใจ มันไม่ได้ทำมา

เวลาคิดทางโลกคิดไปอย่างนั้นนะ คิดว่าผู้ที่ไปทำคุณงามความดีกลับเป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ แต่ตัวเองไม่ทำสิ่งใดเลย เห็นไหม เวลากิเลสมันเป็นอย่างนั้นนะ เวลาเห็นเขาทำความดีกัน มันก็ขัดอกขัดใจนะ

ครูบาอาจารย์ท่านเล่าให้ฟังว่า ขนาดที่ว่ามีเพื่อนกันชวนเพื่อนไปวัด ขนาดชวนไปวัด ใจคนที่โดนชวนไปนะโกรธเขามาก โกรธเขาหัวฟัดหัวเหวี่ยงเลย เพราะอะไร เพราะกิเลสมันขัดใจ ใจ ความขัดใจเขา เขาปรารถนาดีนะ เขาชวนเราไปทำคุณงามความดี ทำไมเราไปโกรธเขาขนาดนั้น ใจ เวลากิเลสมันคิด มันคิดได้ขนาดนั้นนะ เวลามันเป็นไป มันหลอกเราได้ขนาดนั้น แต่เราไม่รู้ตัวเลย เราคิดว่าเรายังเป็นผู้ที่ว่ามีคุณสมบัติ เป็นผู้วิเศษอยู่ เพราะอะไร เพราะเราไม่เสียหายใจ สมบัติมันไม่ได้ไปสละทาน มันไม่ได้สละออกไป เห็นไหม แม้แต่เขาชวนมันยังตระหนี่ มันยังขัดใจขนาดนั้น แล้วเวลาไป ถ้าเวลาไปจะเป็นอย่างไร

แต่เขาก็กลับใจได้ ที่กลับใจเพราะอะไร เพราะเขาเป็นคนพูดให้ฟังเองว่า “เมื่อก่อนนะแค่คนชวนไปวัดยังโกรธเขาหัวฟัดหัวเหวี่ยงเลย” เพราะอะไร เพราะชวนไปเสียสละใจ แต่เวลาจิตมันพลิกขึ้นไปแล้ว ตัวเองมาเอง แล้วตัวเองประพฤติปฏิบัติเอง แล้วย้อนกลับไปดูกิเลสว่ามันน่ารังเกียจ มันร้ายกาจขนาดไหน

ในใจของเราเอง ถ้ามันควบคุมอยู่มันเป็นความคิดแบบนั้น แต่ถ้าเวลาเราต่อต้านมัน เห็นไหม เราต้องใช้กำลังต่อต้านมัน ยับยั้งมัน แล้วพยายามเอาชนะมันให้ได้ แม้แต่ทำความสงบของใจมันก็เริ่มเป็นกำลังของใจขึ้นมา แล้วใช้ปัญญาเข้าไป นี่มันเป็นความคิดเฉยๆ มันเป็นกิเลสเฉยๆ อยู่ในใจเป็นนามธรรม แต่อำนาจมันมหาศาลเลย เหมือนคนอยู่ใกล้ศูนย์อำนาจ เห็นไหม เขาปกครองคนอื่นได้สบายเลย

นี่ก็เหมือนกัน ความคิดนะ จิตนี้ ความรู้สึกของคน ความรู้สึกของผู้มีอำนาจมาจากไหน ก็มาจากความคิด มาจากจิตนี้ มาจากความรู้สึกอันนี้ แล้วกิเลสมันอยู่กับศูนย์อำนาจ มันอยู่กับฐิติจิต มันอยู่กับกัมมบิณฑนะ อวิชชา ปฏิจจา สงฺขารา มันอยู่กับใจเลย ถ้ามันอยู่กับใจ มันอยู่กับศูนย์กลางอำนาจเลย มันอยู่กับเราตลอดไป แล้วมันออกมา มันเป็นกิเลสตลอดไป แล้วการเข้าไปชำระมันจะง่ายตรงไหน

นี่ธรรมที่ประเสริฐๆ อย่างนี้ มันประเสริฐมาก มันเข้าไปชำระหัวใจของเราได้ มันเข้าไปชำระนะ เข้าไปชำระเพราะมันเป็นการจิตแก้จิตใจ เพราะเวลาธรรมมันเกิดๆ จากจิต มันเกิดจาก

ความรู้สึก มันเกิดจากหัวใจ มันไม่ใช่เกิดจากการท่องจำ แม้แต่การท่องจำ ความคิดนี้มันยังเป็นอาการของใจเลย ไม่ใช่ตัวใจ

แล้วเวลาปัญญามันเกิด ปัญญามันก็เกิดจากใจ แต่มันมีสมาธิมารองรับ มันก็เลยเป็นปัญญาเห็นใหม่ ถ้าสมาธิมันใช้งานมาก มันก็เป็นสัญญา สัญญาต้องกลับไปสมาธิก่อน กลับไปสมาธิคือทำให้ความสงบของใจขึ้นมาก่อน คือไม่ให้ศูนย์กลางที่อำนาจ โคนกิเลสมันหลอก กิเลสมันเป่าหูไป

ถ้ามันเป็นความสงบได้ กิเลสมันเป่าหูไม่ได้ เพราะเป็นคนหูหนวก เป็นคนมีจุดยื่น เห็นใหม่ จิตมันมีที่ยืนของมัน มันไม่เชื่อตามกิเลสไป ถ้ามีสมาธิ ถ้าขาดสมาธิมันฟังชาน เห็นใหม่ มันฟังชานรำคาญ คุณิ เวลาเราฟังชานรำคาญ เราวิตกวิจารณ์ไปหมดเลย ต้องเป็นอย่างนั้น ต้องเป็นอย่างนี้ ต้องเป็นอย่างนั้น นั่นละกิเลสมันเป่าหูแล้ว แล้วจิตมันก็ฟังชานออกไปมันถึงไม่มีกำลัง เห็นใหม่ มันถึงเป็นสัญญา แต่ถ้ามันมีกำลังของมันขึ้นมา มันจะเป็นปัญญา ปัญญาอย่างนี้เกิดจากใจ

เวลาปัญญาอย่างหยาบ เห็นใหม่ ปัญญาอย่างละเอียดที่มันซึมซับไป เห็นใหม่ นี่ปัจจุการนะ เวลาจิตกระทบขั้นนี้ ปัญญาอย่างหยาบๆ อย่างที่ออกมายึดกายยิ่งหยาบใหญ่เลย ขั้นอย่างหยาบ ขั้นอย่างกลาง ขั้นอย่างละเอียด ขั้นกับจิตมันเป็นความสัมพันธ์กันระหว่างขั้วบวกขั้วลบ มันเป็นปัญญาออกไป

แต่เวลามันเป็นพลังงานเฉยๆ ที่ไม่มีขั้วบวกขั้วลบเลย มันเป็นพลังงานของอวิชา มันละเอียดเข้าไป แล้วปัญญาอันละเอียดอย่างนั้นนะ ที่ว่าปัญญาอย่างหยาบ ปัญญาอย่างกลาง ปัญญาอย่างละเอียด ปัญญาอย่างละเอียดสุด มันคิดไม่ได้ มันใช้ความคิดไม่ได้เลย ถ้าเป็นความคิดออกมา มันเป็นเครื่องมืออันอย่างหยาบ มันจะเข้าไปละเอียดในหัวใจนั้นไม่ได้

นี่ก็เหมือนกัน จิตเวลาเข้าชำระอย่างนั้น เวลาฝึกฝนนะ ฝึกฝนตั้งแต่เราโต้แย้ง เราขัดขวาง เราพยายามทำของเราเข้าไป ถึงที่สุดมันละเอียดเข้าไป ขนาดที่ว่าในขั้นของความหยาบก็มีหยาบ มีกลาง มีละเอียด ในขั้นของความละเอียดก็มีหยาบ มีกลาง มีละเอียด มันยังมีละเอียดเป็นชั้นๆ เข้าไปอีกมหาศาลเลย

เวลาไปขึ้นของปัญญาไม่มีขอบเขตใด ขึ้นของสมาธิ ขึ้นของความสงบ มันยังมีขอบเขตของมัน คือจับต้องได้ คือคุยกันได้ว่าอุปนาสมาธิเป็นอย่างนี้ สักแต่ารู้เป็นอย่างนี้ๆ ตลอดไป นี่มันขั้นของมัน ทั้งๆ ที่เป็นอินโดยนยะ ความว่างเป็นอินโดยนยะ ฌานนี้เป็นอินโดยนยะ อินโดยนยะ

ละเอียดยขนาดนั้นนะ ยิ่งขึ้นของปัญญานี้ไม่มีขอบเขตเลย ไม่มีขอบเขตเพราะว่าเพราะเป็นปัญญาของใคร จริตนิสัยของใคร กิเลสหยาบกลางอย่างไร มันเป็นวิตกจริต กามจริต จริตของใคร ปัญญามันจะเข้าไป มันต้องเปิดกว้างเข้าไปให้ปัญญามันไล่เข้าไปจนถึงที่สุด ไปทำความสะอาดในหัวใจของเราขึ้นมา

นี่มันจะทำอย่างนี้ เกิดจากใครละ เกิดจากวันสำคัญไฉน วันสำคัญ วันพระวันโกน วันพระเล็กพระใหญ่ เราก็ตั้งใจกันประพฤติปฏิบัติ โดยสัญชาตญาณปกติก็ปฏิบัติอยู่แล้วเพราะอยู่ในป่า วันหนึ่งออกไปบิณฑบาตกลับมาแล้ว เรากลับต้นไม้เท่านั้นนะ อยู่กันนะ ๒๔ ชั่วโมง แล้วถ้าเราไม่เร่งความเพียรของเรา มันจะไปอยู่ในป่าอย่างนั้นได้อย่างไร?

อยู่ในป่า เห็นไหม มันตกกลางคืนขึ้นมาก็ก่ำมืด อยู่กับเราคนเดียว แล้วเวลายังวันพระขึ้นมา ถวายครูบาอาจารย์ ถวายพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ ยิ่งวันนักขัตฤกษ์วันต่างๆ อย่างนี้ยิ่งปฏิบัติเพราะอะไร เพราะมันเป็นการปลุกเร้าใจให้ใจมีกำลังใจ วันปกติก็ปฏิบัติโดยธรรมชาติอยู่แล้ว ยังมีสิ่งนี้มาปลุกเร้าใจยิ่งทำเข้าไป

ถึงต้องเราต้องชวนทะเลาะกับกิเลสของเรา เราต้องชวนต่อต้านกับกิเลสของเรา เรื่องของผู้ที่ปฏิบัติคนอื่นอยู่ที่นิสัยของเขา บางคนชอบนั่ง บางคนชอบยืน บางคนชอบนอน บางคนชอบอย่างไร นั่นมันเรื่องของเขา ถ้าเราทำของเรา เราจะบอกว่าคนนั้นเดินจงกรมทั้งวันเลย เราจะเดินแบบเขา ถ้าร่างกายเราไม่ให้ มันก็เป็นอย่างนั้นไม่ได้ใช่ไหม?

อาหารของใคร ความชอบจริตนิสัยของใคร ปลอ่ยเขาไป หน้าที่ของเราคือดูกิเลสของเรา หน้าที่ของเราพยายามทำความสะอาด ความเพียรนะ ตบะธรรมมันจะแผดเผากิเลสนะ ตบะธรรมมันจะเกิดขึ้นมาจากเรานะ หน้าที่ของเรา กิเลสของเรา เราจะต้องเป็นผู้รักษา เราจะต้องเป็นผู้ต่อต้าน เราจะต้องเป็นผู้กำจัดให้สะอาดออกไป

หน้าที่ของเรา ความเพียรของเรา ใช้ปัญญาของเรา หน้าที่ของเราคือตัวของเรา ความคิดของเรา กิเลสของเรา อย่าไปยุ่งกับคนอื่น เรื่องของคนอื่นเป็นเรื่องของเขา เขาจะปฏิบัติอย่างไร เป็นเรื่องของเขา เราต้องย้อนกลับมาที่เราแล้วทำให้ได้ ทำให้มีกำลังใจขึ้นมา วันสำคัญทางศาสนา เราจะต้องทำของเราขึ้นมาเพื่อประโยชน์ของเรา เอวัง